

בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

1. הוועד למניעת הרס העתיקות בהר הבית
2. א.ב. יהושע
3. יזהר סמילנסקי
4. פרופ' אבי רביצקי
5. פרופ' אפרים שטרן
6. פרופ' אליעזר אורן
7. פרופ' אהוד נצר
8. פרופ' רוני רייך
9. רא"ל (מיל') דן שומרון
10. אלוף (מיל') צבי זמיר
11. אלוף (מיל') יצחק חופי
12. אלוף (מיל') שלמה להט
13. ד"ר גבריאל ברקאי
14. ד"ר אילת מזר
15. יעקב יניב
16. ד"ר אורית צור
17. עו"ד ישראל כספי
18. ד"ר עו"ד שמואל ברקוביץ

כולם ע"י ב"כ עוה"ד ד"ר שמואל ברקוביץ ו/או ישראל כספי
 שכתובתם למסירת מסמכים היא משרד עו"ד ש. ברקוביץ
 ברחוב כורש 10, ירושלים 94144
 טל: 6252147-02 פקס: 6252217-02

העותרים

נ ג ד

1. ראש ממשלת ישראל
2. השר לביטחון פנים
3. שרת החינוך התרבות והספורט
4. שר הבריאות
5. היועץ המשפטי לממשלה
- כולם ע"י פרקליטות המדינה
 רחוב צלאח א-דין, ירושלים
6. רשות העתיקות
- ע"י ב"כ עו"ד י. בר-סלע
 מרחוב הנשיא 13, ירושלים
 טל: 5618780-02 פקס: 5613887-02

7. **הרשות לשמירת הטבע והגנים הלאומיים**
 ע"י ב"כ עוה"ד י. רוה ו/או ש. שלום
 מרחוב אוסישקין 26, ירושלים 91077
 טל: 02-5635232 פקס: 02-5617101
8. **עיריית ירושלים**
 ע"י ב"כ עוה"ד י. חביליו ו/או ד. ירחי
 מהמחלקה המשפטית של עיריית ירושלים
 ככר ספרא 8, ירושלים
 טל: 02-6297586 פקס: 02-6297125
9. **ניצב א. פרנקו, מפקד משטרת מחוז ירושלים**
 מגרש הרוסים, ירושלים

המשיבים

עתירה למתן צו על תנאי וצו ביניים דחוף

מוגשת בזאת עתירה למתן צו על תנאי המורה למשיבים לבוא וליתן טעם, אם יש בידם:

- א. מדוע לא תיאסר מיד כל קבורה וכל עבודת בנייה ו/או חפירה באזור אתר העתיקות והגן הלאומי הסמוך והמקביל לחומה המזרחית של הר הבית, בין הגדר הדרומית של בית הקברות "באב אל רחמה" שמדרום לשער הרחמים לבין הקצה הדרומי של החומה המזרחית. אזור זה ידוע גם כחלקה 5 בגוש 30111 (להלן "דרך העופל"), פרט לעבודות שתבוצענה ע"י רשויות המדינה המוסמכות ועיריית ירושלים.
- ב. מדוע לא יגודרו כל הקברים שבהם נקברו נפטרים בדרך העופל.
- ג. מדוע לא יהרסו מיד כל מבני הקבורה הריקים הנמצאים בדרך העופל.
- ד. מדוע לא יסולקו מיד כל השלטים ו/או האבנים המכריזים על שייכותן של חלקות מסוימות באתר הנדון למשפחות מוסלמיות מסוימות לצורך קבורה בעתיד.
- ה. מדוע לא יועמדו לדין מוכרי הקברים, חופרי הקברים וקוברי הנפטרים במקום הנדון.
- ו. מדוע לא יפותח האזור הנדון, יגודר ויישמר כגן לאומי וכאתר עתיקות.

כן מתבקש כבוד בית המשפט להוציא צו ביניים האוסר על קבורה ו/או עבודות חפירה ו/או עבודות בנייה כלשהן בדרך העופל, עד למתן פסק דין בעתירה זאת או כל החלטה אחרת, פרט לעבודות שתבוצענה ע"י רשויות המדינה המוסמכות ועיריית ירושלים.

ואלה נימוקי העתירה

א. הקדמה

1. א. העותרים הם אזרחי המדינה שהתעוררו לפעול במסגרת העותר מס.1, שהוא ועד **התנדבותי א-פוליטי**, שקם בינואר 2000 בעקבות הפגיעה הנוראה בעתיקות הר הבית ע"י הווקף המוסלמי בחפירת הבור הגדול (כ-2,000 מ"ר) בהר הבית, בנובמבר 1999, לצורך בניית **הכניסה הראשית** המונומנטלית (ברוחב 10 מ' ובעומק 13 מ') למסגד אורוות שלמה ("המסגד המרואני"), בהסתמך על בקשה כוזבת לבניית "**פתח חירום**" גרידא למסגד זה.
- ב. על חברי הוועד נימנים ארכיאולוגים, סופרים, משפטנים, אנשי בטחון, חינוך וידיעת הארץ, שהמכנה המשותף היחיד לפעילותם בוועד הוא הרצון למנוע פגיעה בעתיקות הר הבית, שהוא נכס תרבותי ומדעי **אוניברסלי**, וקדוש **לשלוש** הדתות המונותאיסטיות, ולהבטיח את שלטון החוק במקום..
- ג. על חברי הוועד נמנים, בין היתר, גם האישים הבאים:

הסופרים יזהר סמילנסקי, א.ב. יהושוע וחיים גורי; פרופ' אבי רביצקי; פרופ' אוריאל רייכמן; נשיאי בית המשפט העליון בדימוס השופטים משה לנדוי ומאיר שמגר; מבקרת המדינה והמשנה לנשיא בית המשפט העליון בדימוס השופטת מרים בן פורת; טדי קולק, לשעבר ראש עיריית ירושלים; מר מלקולם הונליין, מנכ"ל ועדת הנשיאים של יהודי ארצות הברית; הארכיאולוגים: פרופ' אברהם בירן, נשיא החברה לחקירת א"י

ועתיקותיה; פרופ' אפרים שטרן, יו"ר המועצה לארכיאולוגיה;
 פרופ' משה כוכבי, יו"ר המועצה הקודם, פרופ' עמי מזר,
 לשעבר ראש המכון לארכיאולוגיה באוניברסיטה העברית;
 פרופ' אליעזר אורן, פרופ' אהוד נצר, ד"ר גבי ברקאי, ד"ר
 אילת מזר, ד"ר זאב משל והלל גבע; רא"ל (מיל.) דן שומרון
 והאלופים (מיל.): מאיר דגן, יורם יאיר, יצחק חופי, צבי זמיר
 ושלמה להט ("ציץ");

3. העותרים מס. 2-3, הסופרים א.ב. יהושע ויזהר סמילנסקי, נמנים על אנשי הרוח
 הבולטים במדינת ישראל. העותר מס' 4, פרופ' אבי רביצקי, הוא ראש החוג
 למחשבת ישראל באוניברסיטה העברית וחתן פרס ישראל לחקר מחשבת ישראל
 בשנת תשס"א. עותר מס' 5, פרופ' אפרים שטרן הוא ראש המועצה
 לארכיאולוגיה של רשות העתיקות ופרופ' באוניברסיטה העברית. עותר מס' 6,
 פרופ' אליעזר אורן, הוא סגן ראש המועצה לארכיאולוגיה וראש הקתדרה
 לארכיאולוגיה של המזרח הקדום באוניברסיטת באר שבע. העותר מס' 7 פרופ'
 אהוד נצר, הינו מרצה לארכיאולוגיה באוניברסיטה העברית. עותר מס' 8, פרופ'
 רוני רייד, הוא ראש החוג לארכיאולוגיה באוניברסיטת חיפה וחתן פרס ירושלים
 לארכיאולוגיה. עותרים מס' 9-12 הינם אנשי ציבור בעלי רקע בטחוני ידוע,
 כרמטכ"ל, אלופים בצה"ל וראשי המוסד. עותר מס' 13, ד"ר גבריאל ברקאי,
 הוא ד"ר לארכיאולוגיה באוניברסיטת בר-אילן וחתן פרס ירושלים
 לארכיאולוגיה; עותרת מס' 14, ד"ר אילת מזר, היא ד"ר לארכיאולוגיה
 באוניברסיטה העברית ומנהלת פרויקט הפרסום המדעי של ממצאי חפירות הר
 הבית. עותר מס' 15, יעקב יניב הוא ראש אגף לענייני ערבים בשב"כ לשעבר.
 עותר מס' 17, עו"ד ישראל כספי הוא מייסד הוועד למניעת הרס העתיקות בהר
 הבית. עותר מס' 18, עו"ד ד"ר שמואל ברקוביץ, הינו מרצה בפקולטה למשפטים
 באוניברסיטה העברית ומומחה לענייני ירושלים והמקומות הקדושים לדתות
 השונות.

4. המשיב מס. 1, ראש ממשלת ישראל, הוא הקובע בפועל את מדיניות ממשלת ישראל בעיר העתיקה בכלל, ובדרך העופל בפרט, ולעותרים ידוע ששום החלטה לגבי אתר זה אינה מתקבלת או מבוצעת ללא אישורו של ראש הממשלה.
5. המשיב מס. 2, השר לבטחון פנים, ממונה על משטרת ישראל, אשר מחוז ירושלים שלה הוא האחראי בפועל לאכיפה של חוקי מדינת ישראל בירושלים בכלל, ובדרך העופל בפרט.
6. המשיבה מס. 3, שרת החינוך, התרבות והספורט אחראית לפי חוק העתיקות, תש"ח-1978 על המשיבה מס. 5.
7. המשיב מס. 4, שר הבריאות, אחראי מכוח פקודת בריאות העם, 1940 לרישוי של בתי קברות בישראל.
8. המשיב מס. 5, היועץ המשפטי לממשלה, עומד בראש התביעה הכללית המופקדת על העמדת עבריינים לדין.
9. המשיבה מס. 6, רשות העתיקות, הינה רשות סטטוטורית האחראית מכוח חוק העתיקות לשמירת העתיקות בישראל, ובכלל זה בדרך העופל.
10. המשיבה מס. 7, רשות הגנים הלאומיים, הינה רשות סטטוטורית האחראית מכוח חוק גנים לאומיים, שמורות טבע, אתרים לאומיים ואתרי הנצחה תשנ"ח-1998, על ניהול הגנים הלאומיים בישראל, ובכלל זה על הגן הלאומי שבאזור דרך העופל.
11. המשיבה מס. 8, עיריית ירושלים, אחראית מכוח חוק התכנון והבנייה, תשכ"ה-1965 ומכוח תוכניות המתאר החלות על העיר העתיקה, לחוקיות עבודות הבנייה בעיר העתיקה, ובכלל זה בדרך העופל, ולהריסת מבנים בלתי חוקיים שם.

12. המשיב מס. 9, מפקד מחוז ירושלים במשטרת ישראל, אחראי לאכיפת חוקי ישראל בירושלים, ובכלל זה למניעת הקבורה הבלתי חוקית בדרך העופל.

ב. המעמד המשפטי של העיר העתיקה ודרך העופל

13. (א) העיר העתיקה (וסביבתה הקרובה) הוכרזה ביום 30.8.1967 כ"אתר עתיקות" מכוח פקודת העתיקות, שהוחלפה ע"י חוק העתיקות, תשל"ח-1978.

ראה: י.פ. מס. 1390, עמ' 2159

(ב) כאתר עתיקות נהנות העיר העתיקה וסביבתה מהגנה מיוחדת לפי החוק הנזכר, **וכל פעולה בהן**, כמפורט בסעיף 29(א) לחוק, ובכלל זה: **בנייה, חציבה וקבורה**, טעונה אישור של מנהל רשות העתיקות.

14. (א) מבחינה תכנונית חלות על אזור העיר העתיקה וסביבתה שלוש תכניות מיתאר עיקריות, הכוללות התייחסות מיוחדת לאופייה המיוחד של העיר העתיקה ולמקומות הקדושים. התכנית המרכזית היא תכנית מיתאר מקומית הנקראת: "תכנית מס. עמ/9 לירושלים העתיקה וסביבתה", שאושרה ע"י הוועדה המחוזית לתכנון ובנייה, מחוז ירושלים, באישור שר הפנים, ביום 24.2.1976 (י.פ. מס. 2308 עמ' 1100).

(ב) לפי סעיף 6 בתקנון התכנית, מטרתיה העיקריות המוצהרות של התוכנית הן:

- (1) פיתוח העיר העתיקה וסביבתה תוך שמירת אופיה המיוחד;
- (2) שמירה על המקומות הקדושים לדתות השונות;
- (3) שמירה על אתרים ארכיאולוגיים.

(ג) התכנית חלה על שטח של כ-10,800 דונם. כל שטח העיר העתיקה (871 דונם) נועד לשיקום ולשימור ואין לבצע בו שום עבודות בנייה או הריסה אלא תוך שמירה

קפדנית על אופיו המיוחד, בהתאם לתוכניות שימור ושיקום מיוחדות. על האזורים הסמוכים לעיר העתיקה הוטלו מגבלות תכנוניות מיוחדות לגבי חומרי הבנייה, הבניינים והעסקים שמותר לבנות בהם, שימושיהם, גובהם וצפיפות הבנייה בהם. כל זאת כדי לשמור על אופייה המקורי המיוחד של העיר העתיקה וסביבתה.

ראה: ראה: סעיפים 8.1.1, 8.2, 8.4, בתקנות התכנית. וראה גם: הגדרת "בניין" בסעיף 1 בחוק התכנון והבנייה, תשכ"ה-1965 – (ס"ח תשכ"ה, עמ' 307) וסעיפים: 151-145 לחוק הנזכר; סעיף 1 בתקנות התכנון והבנייה (עבודה ושימוש הטעונים היתר), תשכ"ז-1967 – ק.ת. 2034, עמ' 2291.

(ד) לפי סעיף 8.18 בתקנון תכנית המתאר לירושלים העתיקה ולסביבתה – עמ' 9, בניית קברים חדשים אינה כלולה בשימושים המותרים בשטח פתוח ציבורי. לפי סעיף 10.2.4 בתקנון התכנית הנזכרת, "מחוץ לתחום העיר העתיקה לא תותר הקמת מבנה לכל מטרה שהיא במרחק הקטן מ-75 מטר מצידה החיצוני של החומה".

ראה: העתק תקנון התכנית המצ"ב ומסומן א'

(ה) ביום 6.7.1970 אישרה הוועדה המחוזית לתכנון ולבנייה, מחוז ירושלים את "תכנית מפורטת מס. עמ' 6 – תחמת שטח לגן לאומי סביב חומות ירושלים העתיקה", שקבעה שהשטח שמסביב לחומות העיר העתיקה יהיה "גן לאומי", שבתחומו יובטחו "אופיו וצביונו של השטח על ידי שמירת הנוף ושמירת ערכים היסטוריים, לאומיים, ערכים דתיים, ערכים מסורתיים, ערכים ארכיאולוגיים" ועוד, להנאת הציבור הרחב. ראה: י.פ. מס. 1649 עמ' 2640.

- (ו) מכוח סמכותו לפי סעיף 22(א) בחוק גנים לאומיים, שמורות טבע, אתרים לאומיים ואתרי הנצחה, התשנ"ח-1998, הכריז שר הפנים, ביום 4.3.1974, על השטח שמסביב לחומות העיר העתיקה כ"גן לאומי".
- ראה: אכרזה על גן לאומי (סביב חומות ירושלים העתיקה), תשל"ד-1974. קובץ התקנות מיום 31.3.1974 עמ' 851.**
- (ז) בתור "גן לאומי" נהנה השטח הנדון מהגנה מיוחדת לפי הוראות החוק הנ"ל, בהיותו "שטח המשמש או המיועד לשמש... להנצחת ערכים שיש להם חשיבות היסטורית, ארכיאולוגית, אדריכלית...". (הגדרת "גן לאומי" בסעיף 1 לחוק). לפי סעיף 30(א) לחוק הזה, בגן לאומי אין לעשות כל פעולה הטעונה היתר לפי חוק התכנון והבנייה, תשכ"ה-1965 ללא היתר מהמשיבה מס. 7. לפי סעיף 30(ב) לחוק הזה, בגן לאומי אין לבצע "שינוי של פני הקרקע, כולל חפירה, הקמת מבנה או מתקן או הכנסת חומר זר...", אלא בהיתר בכתב מאת מנהל המשיבה מס. 7.
- (ח) הגן הלאומי משתרע על שטח של כ-3000 דונם, והוא אמור לכלול בעיקרו את גיא בן-הינום, ממילא, ימין משה, ברכת הסולטן, עמק קדרון, מדרונות הר הצופים והר הזיתים, דרך העופל, העופל, עיר דוד והר ציון.
- מצ"ב מפת הגן הלאומי סובב חומת ירושלים ומסומנת ב'1**
- (ט) במסגרת העבודות להכשרת הגן הנדון נחשפו יסודות חומת העיר העתיקה ומבנים שקדמו לבנייתה במאה ה-16 בידי הסולטן סולימן המפואר, נשתלה חגורת ירק מסביב לחומה ושוקמו כל שעריה.
- ראה: ספרו של ש. ברקוביץ, מלחמות המקומות הקדושים, ירושלים, 2000, עמ' 82.**
- (י) תכנית נוספת החלה באזור העיר העתיקה היא "תכנית מס. 3794 שינוי מס. 5/87 לתכנית המתאר מס. עמ/9 לעיר העתיקה וסביבתה", שאושרה ע"י שר הפנים ביום 28.9.1990 (ראה: י.פ. מס. 3834 עמ' 1097-1096).

(יא) מטרתה העיקרית של תכנית זאת היתה לאפשר בניית טיילת לאורך החומה המזרחית של העיר העתיקה, בין החומה לבין הכביש. לצורך זה גרעה התכנית כ-15 דונם מהשטח שנקבע בתכנית המתאר עמ/9 הנ"ל כ"בית עלמין שמור", ויעדה את מרבית השטח ל"שטח פתוח ציבורי", שבמרכזו נבנתה הטיילת. יתרת השטח יועדה להרחבת הכביש הקיים, במקביל לחומה המזרחית.

(יב) לפיכך, שטח דרך העופל נשוא העתירה הינו "שטח פתוח ציבורי", שעליו חלות הוראות התוכנית הנ"ל.

(יג) כל השטח הסמוך לחומה המזרחית של העיר העתיקה, בין שער האריות לפינה הדרום-מזרחית של הר הבית (חלקות 1, 2, 3, 5, 6, 7 בגוש 30111), הופקע ע"י עיריית ירושלים ביום 12.6.1995, לצורכי ציבור מכוח סמכותה לפי סעיפים 189 ו-190 לחוק התכנון והבנייה, תשכ"ה-1965 ובהתאם לתכנית 3794 הנ"ל.
ראה: י.פ. מס. 4317 עמ' 3841.

(יד) לפיכך, שטח דרך העופל נשוא העתירה הינו בבעלות עיריית ירושלים.

ג. עובדות העילה לעתירה

15. אורכו של השטח שממזרח לחומה המזרחית של הר הבית, בסמוך ובמקביל לה, הוא 800 מ'. מתוכם כ-650 מ', מצפון ומדרום לשער האריות ושער הרחמים, תפוסים ע"י שני בתי קברות מוסלמים. האחד נמצא מצפון לשער האריות ושמו "אל-יוספייה", והשני משתרע מדרום לשער הנזכר ולשער הרחמים ושמו "באב-אל-רחמה". הקצה הדרומי של בית הקברות הדרומי תחום בגדר משכבר הימים. בין הגדר הזאת לפינה הדרום-מזרחית של חומת הר הבית משתרע שטח באורך כ-80 מ' וברוחב כ-25 מ' שהוא חלק מדרך העופל, דהיינו כ-2,000 מ"ר. העתירה מתייחסת לקבורה הבלתי חוקית בשטח זה.

מצ"ב תרשים של השטח נשוא העתירה ומסומן ב'2'

16. **כמפורט לעיל, כל השטח של דרך העופל הוא חלק מ"אתר עתיקות" ומ"גן הלאומי".**
17. **כאמור, בנוסף לכך, כל השטח הזה הוא גם "שטח פתוח ציבורי", לפי "תכנית 3794 שינוי מס. 5/87 לתכנית המתאר מס. עמ/9 לעיר העתיקה וסביבתה".**
18. **כאמור, השטח שבין שער האריות לבין הפינה הדרום-מזרחית של חומת הר הבית, כולל דרך העופל, הופקע ביוני 1995 ע"י עיריית ירושלים לצורכי ציבור בתוקף סמכותה לפי סעיפים 189 ו-190 לחוק התכנון והבנייה, תשכ"ה-1965 ובהתאם לתכנית 3794 הנ"ל. כלומר, השטח נשוא העתירה הוא כיום בבעלות עיריית ירושלים.**
19. **דרך העופל היא אתר בעל חשיבות ארכיאולוגית רבה, היות שחומת הר הבית שם היא הפינה השמורה ביותר מימי הבית השני, ובה 46 מטרים (בגובה-ש.ב.) של נדבכים הרודיאניים מן הבנייה המקורית. כיום ניתן לראות כ-20 מטרים מתוך הנדבכים הללו, כאשר יתרתם קבורה מתחת לפני השטח. "השטח הצמוד ממזרח אל הפינה הדרומית-מזרחית של כותלי הר הבית הוא אתר מפתח להכרת שרידיו הקדומים של הר-הבית, והוא המקום שבו ההשתמרות של הבנייה המקורית מימי הבית השני היא הטובה ביותר".**
ראה: סוף עמ' 2 בחוות דעת מומחה של הארכיאולוג ג. ברקאי מיום 5.7.2005
המצ"ב ומסומנת ג'1
- מזר ופרופ' א. נצר המצ"ב ומסומנת ג'2**
20. **א. למרות מעמדו הנ"ל של השטח הנדון כ"אתר עתיקות" וכחלק מה"גן הלאומי" של העיר העתיקה ובניגוד מוחלט לחוקי מדינת ישראל ולתוכניות המיתאר של העיר העתיקה, בשנים האחרונות החלו ערבים מוסלמיים לקבור את מתיהם**

בשטח הזה. כמו כן, משפחות מוסלמיות רבות רכשו, כביכול, מבעלים, כביכול, חלקות קבורה בשטח הנדון, ובנו שם מספר תאי קבורה **ריקים** לשימוש בעתיד. יודגש: השטח נשוא העתירה נמצא **מחוץ** לבית הקברות המוסלמי הדרומי הנ"ל, **בשטח דרך העופל**, שבין הגדר הדרומית של בית הקברות לפינה הדרום-מזרחית של הר הבית.

ב. ברוב המכריע של חלקות הקבורה הנ"ל **אין בכלל קברים** אלא רק לוחות אבן המציינים על שייכותן של החלקות האלו למשפחות מוסלמיות מסוימות, לצורך קבורה **בעתיד**.

ראה: תמונות של מבני הקבורה התפוסים והריקים, ושל חלקות הקבורה הריקות באתר הנ"ל המצ"ב ומסומנות ד'

ג. ואמנם בסעיף 14 בתגובה של הפרקליטות מיום 20.2.2005, בבג"צ 7192/04 אריה קינג נ. ראש ממשלת ישראל ואח', שעתירתו תלוייה ועומדת בבית משפט נכבד זה, היא הבהירה כי בבדיקה שנערכה ע"י משטרת ישראל, התברר שבשטח נשוא העתירה מצויים כ-95 קברים, ובכלל זה: **רק ב-21 מהם קבורים מתים, "בכ-39 קברים טרם נעשה שימוש והם חפורים וריקים**; ולגבי יתר הקברים הנותרים (כ-35 קברים)...המשטרה אינה יודעת האם מדובר בקברים בהם נעשה שימוש לקבורת מתים, אם לאו".

ד. **העותרים חולקים על הנתונים האלה: לפי המידע שיש בידי העותרים, יש בשטח נשוא העתירה רק 15 קברים תפוסים ע"י נפטרים מוסלמים!** ביתרת השטח יש כמה עשרות תאי קבורה וחלקות **ללא** תאי קבורה עם שלט אבן המציין את זהות "בעליהן"!

ה. כפי שנודע לעותרים הנתונים הנ"ל **זהים** לנתונים שבידי המשיבה מס.7, והם נמסרו בע"פ וגם הועלו על הכתב בדיונים ובהתכתבויות, שקיימה המשיבה הזאת עם יתר המשיבים או מי מהם בעניין הקבורה הבלתי חוקית בדרך העופל.

ו. במילים אחרות: מאחר ושטחו של תא קבורה הוא כ-2 מ' ומאחר ששטח האתר הנדון הוא כ-2,000 מ"ר, הרי שטח הקברים התפוסים מהווה רק 1.5% (אחוז וחצי) משטח האתר הנדון. **לא יעלה על הדעת לוותר על אתר של 2,000 מ"ר בגלל קברים בלתי חוקיים בשטח של 30 מ"ר בלבד!!!**

ז. קדמה לתגובתה הנ"ל של הפרקליטות הודעה מטעם העותר, בה הובאו עובדות חדשות ומדאיגות מאוד: לדברי העותר, למרות שהשטח הנדון הופקע ושייך לעיריית ירושלים, כאמור לעיל, המוכתר של שכונת סילואן בירושלים המזרחית, אבו ג'מיל (לוטפי סיאם), שמונה ע"י משטרת ירושלים ליו"ר ועדת פישור-גישור, ושני אחרים, מוכרים לכל דורש חלקות קבורה במקום, במחיר של 2,500 ₪ לכל חלקה. משטרת ירושלים אינה מונעת קבורה במקום, אך מנהלת מו"מ עם בעלי חלקות הקבורה לשם הנמכת מבני הקבורה. לדברי העותר, הוא עצמו רכש מאבו-גימיל שתי חלקות קבורה במקום באמצעות "איש קש" ערבי.

ראה: סעיפים 4, 6, 8-9 בהודעת העותר לבג"צ מיום 12.1.2005

ח. פרקליטות המדינה לא הכחישה גם את העובדות החדשות הנ"ל, ואף הודתה שביום 2.1.2005 נפגש מפקד יחידת המקומות הקדושים במשטרת ירושלים עם נציג משפחת סיאם, שהינה בעלת הקברים המוגבהים בחלק הדרומי של האזור נשוא העתירה, כדי להסביר לו את אופן הנמכת הקברים.

ט. במילים אחרות: לפי כתבי הטענות בבג"צ אריה קינג, כתוצאה מהמשא ומתן שניהלה המשטרה עם חופרי הקברים באתר הנדון, הם הסכימו, רק להנמיך את מבני הקבורה הקיימים, אך לא לפנות את מבני הקבורה הריקים ואף לא התחייבו שלא לקבור יותר נפטרים במקום!!!

ראה: סעיף 20 בתגובת הפרקליטות מיום 20.2.05 להודעת העותר בבג"צ קינג

21. הקבורה בדרך העופל הינה בלתי חוקית בעליל, היות שבוצעו בניגוד להוראות כל החוקים והתכניות הנ"ל, בשטח השייך לעיריית ירושלים!!!

22. א. למרות חומרת העבירות הנ"ל ולמרות ביצוען החוזר ונשנה בשנים האחרונות, עד עצם היום הזה, עמדו המשיבים בחיבוק ידיים ולא עשו מאומה כדי להפסיקן, ואף לא טרחו לגרום להעמדתו לדין של איש ממוכרי חלקות הקבורה או של איש מחופרי הקברים או של איש מקוברי הנפטרים באתר הנדון.

ב. יודגש: בצמוד לשטח נשוא העתירה מוצבת עמדת משטרה מאויישת בשוטרים, היכולה להתריע על כל ניסיון קבורה בלתי חוקית במקום ולהזעיק שוטרים נוספים כדי למנוע זאת. אולם בפועל, בהעדר הוראות מתאימות מהמשיבים, אין השוטרים בעמדה עושים דבר למניעת הקבורה הבלתי חוקית בשטח הנדון.

23. רק ביום 4.4.2004 הוציא ראש עיריית ירושלים ויו"ר הוועדה המקומית לתכנון ולבנייה ירושלים, מר א. לופוליאנסקי צו הריסה מינהלי להריסת שני מבני קבורה בדרך העופל בגובה של 1 מ' ובשטח של כ-12 מ"ר, שנבנו שם בסמוך למתן הצו, מכוח סמכותו לפי סעיף 238א' לחוק התכנון והבנייה, תשכ"ה-1965.

24. אולם לא רק שהצו לא בוצע, הוא אף לא הודבק על המבנים הנ"ל, כנדרש לפי סעיפים 238א(ה) לחוק הנ"ל, מאחר שמשטרת ירושלים סרבה לתת לפקחי העירייה ליווי משטרתי לצורך הדבקת הצו וביצועו. כך הודיעה עיריית ירושלים במפורש לבג"צ, בתשובתה לעתירה לבג"צ בנושא זה של אריה קינג, תושב הר הזיתים.

ראה: סעיפים 8-9 לתשובת העירייה מיום 19.8.2004 לעתירה בבג"צ 7192/04

25. יתרה מזאת, לפי תשובת העירייה הנ"ל, אף שהיועץ המשפטי לממשלה הורה לעירייה שכל פעילות במקום צריכה "להיעשות בהנחיית הדרג המדיני", היועץ המשפטי של העירייה לא קיבל תשובה לפנייתו ליועץ המשפטי לממשלה מיום 8.7.2004, בה ביקש הנחיות כיצד לנהוג לגבי מבני הקבורה הנ"ל, לאור רגישות האתר וסירוב משטרת ירושלים לסייע לעירייה בעניין זה, כאמור.

ראה: סעיפים 10-12 לתשובת העירייה הנ"ל

26. בתשובתה לעתירה של א. קינג, גם רשות הגנים הלאומיים אישרה את טענות העותר והעירייה. חמור מכך, לדבריה, למרות שסוכם בין נציגיה לנציגי המשטרה, כי "המשטרה תעשה כל שבידה על מנת לשמור על המצב הקיים בשטח, ותימנע ביצוע פעולות בנייה נוספות ו/או קבורה בתחום השצ"פ שבגן הלאומי", משטרת ירושלים דחתה את פניותיו של מנהל הגן הלאומי, מר אביתר כהן להפסיק את הקבורה הבלתי חוקית במקום ופקחי הרשות לשמירת הטבע והגנים הלאומיים שניסו למנוע קבורה נוספת במקום, בסוף יולי 2004, סולקו מהמקום ע"י משטרת ירושלים, שאיפשרה ביצוע קבורה נוספת במקום.

ראה: סעיפים 16-10 לתשובת הרשות לעתירה

27. גם פרקליטות המדינה, שייצגה בעתירה הנ"ל את המשיבים 1-4 לא חלקה על עצם קיומה של תופעת הקבורה הבלתי חוקית בדרך העופל ועל מחדליהם של שלטונות ישראל במניעתה או בהפסקתה. אולם לפי סעיף 22 בהודעתה לבג"צ מיום 7.12.2004, "הוחלט על ידי המשיבים, על דעת הדרג המדיני, שאין מקום לפנות ממקומם קברים קיימים, ובנוסף כי לעת הזו אין מקום למנוע קיומן של הלוויות נוספות באזור נשוא העתירה, בקברים או במבני קברים קיימים. במקביל, הוחלט כי הרשויות תערוכנה פעולות שונות למניעת התרחבות בית הקברות באזור נשוא העתירה, ובכלל זאת, תבואנה הרשויות בדברים עם גורמי הווקף המוסלמי... , כאשר לאחר הליכים אלו, ישובו וישקלו אופני הפעולה בעניין". (ההדגשה שלנו: ש.ב., י.כ.).

במילים אחרות: המשיבים 1-4 החליטו לאפשר את המשך הקבורה בשטח נשוא העתירה, למרות שהיא מתבצעת בניגוד לחוק העתיקות, חוק התכנון והבנייה, חוק גנים לאומיים, פקודת בריאות העם ותוכניות המיתאר החלות על העיר העתיקה והינה גם בגדר הסגת גבול פלילית!!!

28. לנוכח האמור לעיל, הקבורה הבלתי חוקית באתר הנדון נמשכת באין מפריע, ובתאריכים: 29.7.2004, 1.8.2004, 13.1.2005, נקברו שם נפטרים מוסלמים חדשים. למרות שמדובר בפעילות בלתי חוקית בעליל, המשטרה אינה מונעת זאת, אלא רק מנסה להגיע להסדרים עם משפחות הנפטרים הקבורים באתר בדבר הנמכת הקברים שנבנו.

29. א. לאור כל האמור לעיל, פנה העותר מס.1 למשיבים 1-3 וליועץ המשפטי לממשלה במכתב מיום 31.3.05, הביא לידיעתם את העובדות הנ"ל ודרש מהם לפעול כמבוקש בעתירה זאת.

מצ"ב העתק המכתב הנ"ל ומסומן ה'

ב. עו"ד א. ינון, סגן בכיר ליועצת המשפטית של המשיב מס.1 השיב למכתב הנ"ל ביום 19.4.05, כי עמדת המשיב מס.1 בנושא הנדון "תובא במסגרת הודעות המדינה לבג"צ".

מצ"ב העתק התשובה הנ"ל ומסומן ו'

ג. השר לבטחון פנים (המשיב מס.2) לא טרח להשיב על הפנייה הנ"ל עד היום, אף כי אישר את עצם קבלתה ביום 6.4.05.

מצ"ב העתק האישור הנ"ל ומסומן ז'

ד. (1) לכתחילה, השיבה שרת החינוך, התרבות והספורט (המשיבה מס.3) לפנייה הנ"ל, ש"הנושא נמצא בטיפול ואחריותה של עיריית ירושלים ומשטרת ישראל ומשרד המשפטים".

מצ"ב העתק תשובתה הנ"ל ומסומן ח'

(2) בתגובה הפנה ב"כ העותר מס.1 את תשומת לב המשיבה מס.3 לכך, שבבג"צ אריה קינג מסתמכת פרקליטות המדינה גם על עמדת רשות העתיקות (המשיבה מס.6), לפיה "אין בקבורה משום פגיעה של ממש בעתיקות וכי מדובר בהמשך רציף וטבעי של בית הקברות הסמוך לחומה המזרחית של הר הבית", ודרש לברר אם זאת אכן עמדתה של רשות העתיקות.

מצ"ב העתק התגובה הנ"ל ומסומן ט'

(3) בתשובה שלחה יועצת המשיבה מס.3 לח"מ את תשובת מנכ"ל רשות העתיקות מיום 21.6.05 **שהעתקה מצ"ב ומסומן י'**

ה. היועץ המשפטי לממשלה (המשיב מס.5) לא השיב לפנייה הנ"ל עד היום, אף כי אישר את עצם קבלתה והעברתה לטיפול מחלקת הבגציי"ם בפרקליטות המדינה.
מצ"ב העתק האישור הנ"ל ומסומן יא'

ד. טיעון משפטי

30. כאמור, הקבורה בדרך העופל הינה בלתי חוקית בעליל, היות שבוצעה בניגוד להוראות כל החוקים והתכניות הנ"ל, בשטח השייך לעיריית ירושלים!!!

א. הקבורה בשטח הנדון היא בניגוד מוחלט לפקודת בריאות העם, היות שהאתר הנדון איננו בית קברות ושר הבריאות (המשיב מס.4), לא נתן לאיש היתר כלשהו לקבור נפטרים באתר הנדון.

(1) לפי פקודת בריאות העם 1940 (ע.ר. 1065 לשנת 1940, תוספת 1, בעמ' 191), שעודנה בתוקף במשפט הישראלי, אין להרחיב בית קברות קיים ללא הפקעת הקרקע הנוספת כחוק וללא אישור שר הבריאות, ו"אין קוברין מת אלא בבית עלמין הקיים בתור כזה בתאריך הפקודה הזאת או שנתאשר כדין בתור בית עלמין...".

ראה: סעיפים 7(1)(6)(7), 8(3) לפקודה

(2) אמנם שטח האתר הנדון הופקע ע"י עיריית ירושלים, אך לא לצורכי קבורה אלא לצורכי "שטח ציבורי פתוח", כאמור, ושר הבריאות כלל לא נתבקש וכלל לא אישר את הקבורה באתר הנדון.

ב. (1) **הקבורה בשטח הנדון היא גם בניגוד מוחלט לחוק העתיקות, היות שרשות העתיקות (המשיבה מס.6), לא נתנה לאיש היתר לביצוע פעולה כלשהי באתר הנדון כגון, חפירה, בנייה וקבורת נפטרים, כנדרש לגבי כל פעולה באתר עתיקות, לפי סעיף 29(א) לחוק.**

(2) בבג"צ אריה קינג הודיעה פרקליטות המדינה, כי עמדת המשיבים 1-5 מבוססת גם על עמדת רשות העתיקות (המשיבה מס.6), לפיה "אין בקבורה משום פגיעה של ממש בעתיקות וכי מדובר בהמשך רציף וטבעי של בית הקברות הסמוך לחומה המזרחית של הר הבית".

ראה: סעיף 23 להודעת הפרקליטות לבג"צ

מיום 7.12.04

(3) אולם לפי מידע שנמסר לח"מ ע"י גורם המקורב לרשות העתיקות, שביקש לשמור על עילום שמו, הודעת הפרקליטות ואף מכתבו של מנהל רשות העתיקות (נספח י' לעתירה) **אינם משקפים נכונה את עמדת רשות העתיקות בענייננו:**

(אא) לפי מכתבו של המומחה של

רשות העתיקות להר הבית

וסביבתו, ארכיאולוג מחוז

ירושלים, ג. זליגמן, מיום

13.4.2005 למנכ"ל רשות

העתיקות, גם הוא מכיר
 ב"חשיבות העליונה" של
 האתר נשוא העתירה וגם הוא
 מתנגד לקבורה במקום, היות
 שהיא "מכסה עתיקות".

(בב) **ואמנם גם מנהל רשות
 העתיקות, במכתבו מיום
 21.6.5 (נספח י' לעתירה
 זאת), מודה שמדובר בקבורה
 בלתי חוקית ושמתחת
 למפלס הקבורה השטחית
 ישנם ממצאים
 ארכיאולוגיים!**

(גג) לפי חוות הדעת
 הארכיאולוגיות המצורפות
 לעתירה זאת יש חשיבות
 ארכיאולוגית רבה לביצוע
 חפירות ארכיאולוגיות באתר
 הנדון, בעוד שהמשך הקבורה
 במקום **ימנע** את האפשרות
 לבצע חפירות ארכיאולוגיות
 במקום הנדון.
לפירוט ראה: סעיף 31 להלן

ג. (1) עבודות החפירה והבנייה של תאי הקבורה באתר הנדון
 טעונות היתר בנייה לפי הוראות סעיף 145 לחוק התכנון
 והבנייה, תשכ"ה-1965 ולפי הוראות סעיף 1 בתקנות

התכנון והבנייה (עבודה ושימוש הטעונים היתר) תשכ"ה-
1965.

(2) אמנם לפי סעיף 1 (2)(א) לתקנות הנ"ל, חציבה וחפירה לשם קבורה אינן טעונות היתר בנייה, כאשר ניתן לגביהן רשיון לפי סעיף 8 לפקודת בריאות העם הנ"ל; או כאשר פעולות אלה לצורך קבורה טעונות היתר לפי חיקוק אחר וניתן היתר מכח אותו חיקוק. **אולם אין מחלוקת שבמקרה הנדון הקבורה באתר הנדון נעשתה ללא אף אחד מההיתרים לפי החוקים הנ"ל!!!**

(3) יתרה מזאת, אין מחלוקת שעיריית ירושלים ראתה בבניית תאי קבורה בדרך העופל ללא היתר בנייה משום עבירה על החוק והתקנות הנ"ל, והוציאה צווי הריסה לגביהם; ורק סירובה של משטרת ישראל (מחוז ירושלים) לאבטח את ביצוע הצווים האלה מנע את ביצועם הלכה למעשה.

(4) ראויים לציון בהקשר זה דברי הנשיא לשעבר של בית משפט נכבד, מ. שמגר בעניין חומרת הבנייה הבלי חוקית בפסק דינו בר"ע 1/84 דוויק נ. ראש העיר ירושלים (פד"י לח(1) 494, 500 מול האות ג') לאמור: "בנייה שלא כדין היא לא רק תופעה, החותרת תחת התכנון הנאות של הבנייה, אלא השלכותיה מרחיקות לכת יותר: היא בין התופעות הבולטות, הפוגעות בהשלטת החוק. מי שעושה דין

לעצמו פוגע באופן הגלוי והברור בהשלטת

החוק...”.

קל וחומר אמורים הדברים האלה לגבי בנייה

בלתי חוקית בשטח דרך העופל לאור מעמדו

המשפטי החשוב והמיוחד, כמפורט בסעיפים

13-15 לעיל.

ה. כמפורט בסעיפים 14(א)-(ה) לעיל, בניית מבני קבורה וקבורת נפטרים באתר הנדון **אסורות** לפי כל תוכניות המיתאר החלות על דרך העופל.

ו. כמפורט בסעיף 12(י) לעיל, האתר הנדון נמצא בבעלות עיריית ירושלים (המשיבה מס.7), והיא לא הרשתה לאיש לקבור מתים שם. לפיכך, בניית מבני קבורה וקבורת נפטרים באתר הנדון הינה בגדר **הסגת גבול** גרידא.

31. כאמור, דרך העופל היא אתר בעל חשיבות ארכיאולוגית רבה, היות שחומת הר הבית שם היא הפינה השמורה ביותר מימי הבית השני, ובה 46 מטרים (בגובה-ש.ב.) של נדבכים הרודיאניים מן הבנייה המקורית. כיום ניתן לראות כ-20 מטרים מתוך הנדבכים הללו, כאשר יתרתם קבורה מתחת לפני השטח. "השטח הצמוד ממזרח אל הפינה הדרומית-מזרחית של כותלי הר הבית הוא אתר מפתח להכרת שרידיו הקדומים של הר-הבית, והוא המקום שבו ההשתמרות של הבנייה המקורית מימי הבית השני היא הטובה ביותר. המשך בנייה של קברים בצמוד לכותל המזרחי ובסביבתו מעלימה את השרידים הקדומים החשובים ופוגעת בהם. היא מונעת את ההתרשמות הבלתי-אמצעית משרידי בנייה קדומים מן החשובים ביותר הקיימים בעולם כולו.

והעיקר: התפשטות הקבורה במקום מונעת כל אפשרות של חפירה ארכיאולוגית עתידית לצורך חשיפת שרידים עתיקים במקום. לפי המידע שאסף וורן לפני כ-140 שנה, זוהי אחת מנקודות המגע הנדירות של הבנייה מימי הבית השני, עם שרידים קדומים יותר מימי הבית הראשון. יש להשאיר את האופציה של בדיקות ארכיאולוגיות עתידיות במקום, פתוחה ולא לסתום את השטח על-ידי פעילות קבורה”.

ראה: סוף עמ' 2-3 בחוות דעת מומחה של הארכיאולוג ג. ברקאי מיום

32. דברים דומים נאמרו גם בחוות דעת מומחה של הארכיאולוגים, פרופ' ר. רייך, פרופ' ע. מזר ופרופ' א. נצר, לאמור: "פינה זו של מתחם הר הבית סומנה כ'שטח ירוק' מתוך הכרת חשיבותה הארכיאולוגית ומתוך כוונה בבוא היום להמשיך ולחשוף עוד מן הנדבכים ההרודיאניים שעדיין קבורים באדמה (עוד 16 נדבכים המגיעים עד הסלע לעומק של 18 מ' ויותר!!). ברי לכל שהתרת הקבורה במבנים שנבנו בשטח שלמרגלות הפינה (וברובם עדיין לא התבצעה קבורה) תסתום את הגולל אחת ולתמיד על האפשרות לחשיפת השרידים הייחודיים הללו של מתחם הר הבית. כיוון שעוד ניתן למנוע את הקבורה במקום יש לעשות כל מאמץ לשם כך, שלא תהייה בכייה לדורות".

ראה: חוות דעת מיום 19.4.2005 של הארכיאולוגים, פרופ' ר. רייך, פרופ' ע. מזר ופרופ' א. נצר המצ"ב ומסומנת ג'

33. א. גם הרשות לשמירת הטבע והגנים הלאומיים (המשיבה מס.6), הודיעה לכבוד בית משפט נכבד זה, בתשובתה לעתירה בבג"צ 7192/04, כי: "הגן הלאומי הינו שכיית חמדה מיוחדת במינה, וקיים חשש שהמשך ביצוע עבודות בנייה וקבורה בתחומו יגרום לסגירת קטעים נוספים של הטיילת המקיפה את חומות העיר העתיקה, ובכך ינזק הציבור כולו." לדברי הרשות: "בהעדר שיתוף פעולה מצד המשטרה, קצרה ידה מלהושיע".

ראה: סעיפים 18-20 לתשובת רשות הגנים הלאומיים בבג"צ הנ"ל לעתירה של אריה קינג

ב. יתרה מזאת, כאמור, למרות שסוכם בין נציגי רשות הגנים הלאומיים לנציגי המשטרה, כי "המשטרה תעשה כל שבידה על מנת לשמור על המצב הקיים בשטח, ותימנע ביצוע פעולות בנייה נוספות ו/או קבורה בתחום השצ"פ שבגן הלאומי", משטרת ירושלים דחתה את פניותיו של מנהל הגן הלאומי, מר אביתר כהן להפסיק את הקבורה הבלתי חוקית במקום ופקחי הרשות לשמירת הטבע והגנים הלאומיים שניסו למנוע קבורה נוספת במקום, בסוף יולי 2004, סולקו מהמקום ע"י משטרת ירושלים, שאיפשרה ביצוע קבורה נוספת במקום. ראה: סעיפים 10-16 לתשובת הרשות לעתירה בבג"צ הנ"ל

34. מסתבר מתשובות פרקליטות המדינה לעתירה של מר א. קינג בבג"צ 7192/04, כי היא מצדיקה את המחדלים של המשיבים למניעת הקבורה הבלתי חוקית בדרך העופל, בפסיקת בג"צ לגבי מדיניות השלטונות בעניין הפעילות הבלתי חוקית של הווקף המוסלמי בהר הבית.

ראה: דברי כבוד השופט א. גולדברג בבג"צ 9474/96 נ.ה. נ. ראש עיריית י"ם (לא פורסם), מצוטטים בבג"צ 8666/99 נאמני הר הבית נ. היועה"מ ואח', פד"י נד חלק (1), 169, 203 מול האות ב בג"צ 8666/99 הנ"ל, בעמ' 206 מול האותיות א-ב

35. אולם נושא העתירה דן איננו הפעילות הבלתי חוקית של הווקף המוסלמי בהר הבית, שניהולו מצוי מזה עשרות שנים בידי הווקף המוסלמי, אלא פעילותם הבלתי חוקית של מוכרי חלקות קבורה שאינן שלהם ושל מסיגי גבול, הבונים קברים שלא כחוק, בשטח שמחוץ להר הבית (אף שהוא סמוך לחומה המזרחית שלו) השייך לעיריית ירושלים (המשיבה מס. 8).

36. א. בעתירות הנ"ל לגבי הר הבית היה מדובר רק בעבודות, שאי חוקיותן היה מוטל בספק, ובפגיעה קלה בעתיקות שהסתיימה או הופסקה ע"י שלטונות ישראל, ואילו בעתירה זאת, מלינים העותרים על אי הפסקתה של השתלטות ודאית של מסיגי גבול על שטח של עיריית ירושלים שהוא חלק מה"גן הלאומי" של העיר העתיקה ומאתר עתיקות, באמצעות קבורה בלתי חוקית מתמשכת, המתבצעת בניגוד מוחלט, ברור וללא כל ספק לחוקי ישראל ולתוכניות המיתאר החלות על דרך העופל, תוך סיכול מוחלט של האפשרות לביצוע חפירה ארכיאולוגית בשטח הזה בעתיד!!!

לעניין העבודות בהר הבית ראה: סעיף 56 להלן

ב. יתרה מזאת, בעתירות לגבי הר הבית העבודות הבלתי חוקיות הופסקו ע"י שלטונות ישראל, ואילו במקרה דנן השלטונות הודיעו במפורש, כי הם מסכימים להמשך הקבורה הבלתי חוקית בדרך העופל ואינם עושים דבר להפסקתה!!!?

ראה סעיף 27 לעיל

37. מאחר שהמשיבים 1-2, 5, 9 נוהגים להלך אימים על כבוד בית משפט נכבד זה בכל העתירות הנוגעות להר הבית, כי התערבותו בנעשה בהר הבית עלולה לגרום למהומות דמים בירושלים ובשטחים, ומאחר שלפי תשובות פרקליטות המדינה

לעתירה בבג"צ 7192/04, נרמז שיש מקום לחשוש מתגובות הציבור הערבי בעיר העתיקה, גם אם יאסר המשך הקבורה הבלתי חוקית בדרך העופל, נזכיר לכבוד בית המשפט כי :

א. בעקבות מאבק ציבורי שניהלו העותר מס. 1 וחבריו, הורו המשיבים מס. 1-2, ביוני 2001 או בסמוך לכך (באמצע האינתיפאדה), להפסיק את כל עבודות הבנייה והחפירות של הווקף המוסלמי בהר הבית, לסלק משם ציוד מכני כבד, והטילו הגבלות חמורות על כניסת משאיות, ציוד וחומרי בנייה להר הבית. אולם בניגוד לכל תחזיות המשטרה בתצהירים הסטנדרטיים של ממו"ז ירושלים בתשובה לעתירות השונות בענייני העבודות של הווקף בהר הבית, **לא ארעו שום מהומות דמים בשום מקום!**

ב. יתרה מזאת, ביוני 2003 (במהלך האינתיפאדה) הר הבית נפתח מחדש לביקורי יהודים, וכל התחזיות האפוקליפטיות של משטרת ירושלים בדבר מהומות דמים, שהיו הנימוק העיקרי לדחיית כל העתירות בעניין פתיחת הר הבית לביקורי יהודים ותיירים, **לא התגשמו!!!**

38. ראויים לציון בהקשר זה דברי אלוף (מיל.) מאיר דגן, ראש המוסד כיום ולשעבר ראש המטה למלחמה בטרור, בחוות דעת מיום 18.2.2001, שצורפה לעתירת העותר מס. 1 בבג"צ 1933/01 נגד ממשלת ישראל בגין העבודות הבלתי חוקיות של הווקף בהר הבית, שתוכנה יפה גם כיום וגם לעתירה זאת, לאמור :

"ברמה המעשית אין בעיה בפיקוח, במיוחד בפרויקטים של בנייה הכרוכים בהעלאה של חומרי בנייה וכלי עבודה, אין בעיה לפקח ולמנוע כניסתם בכניסות להר הבית, ובמהלך השנים האחרונות מנעה המשטרה פעמים רבות כניסה של כלי עבודה וחומרי בנייה, והדבר לא הביא בעקבותיו אירועים חריגים ותקריות בטחוניות.

אין שום מניעה בטחונית לאכוף את חוקי העתיקות והתכנון והבנייה בהר הבית, אם כי זה צריך להעשות בזהירות, ואין כל כורח או אילוץ בטחוני המחייבים

לאפשר לווקף לעשות ככל העולה על רוחו, ולפגוע בעתיקות ללא כל פיקוח ארכיאולוגי.

יש מקום לאבחנה ברורה בין פגיעה בזכויות דתיות של המוסלמים, במניעת קיום הפולחן הדתי במקום, ובפגיעה במסגדים העתיקים הקדומים הקיימים בהר, לבין שלילת האפשרות מהם לשנות באופן חד צדדי את הסטטוס קוו, לפגוע בערכי מדע תרבות וארכיאולוגיה אוניברסליים, במקומות בעלי חשיבות הסטורית דתית לאומית וארכיאולוגית לצד השני.

עמידה של ממשלת ישראל על נושאים אלה, אינה פוגעת כלל בזכויות המוסלמים במקום, ולפיכך גם מובנת על ידם בסופו של דבר במידה ומתבצעת באופן עקבי ונחוש, וגם להם ברורה בסופו של דבר החובה המוטלת על כל צד, לכבד את הערכים החשובים לצד השני ולא לפגוע בהם באופן חד צדדי...

למיטב ידיעתי מנעה משטרת ישראל לפני מספר שבועות בתקופת חודש הרמאדן את זכות התפילה בהר הבית ממאות אלפי תושבי יהודה ושומרון, ומעשרות אלפי תושבי מזרח ירושלים אזרחי מדינת ישראל, אף שמדובר בפגיעה בזכות דתית ובקיום מצווה ופולחן דתי, וזאת בין השאר ע"י סגירת שערי הר הבית בפניהם ומניעת כניסתם להר הבית".

ראה: סעיפים 12, 13, 16, 17, 21 בהעתק חוות הדעת הנ"ל המצ"ב ב' ומסומן יב'

39. קל וחומר אמורים הדברים, בהתחשב בכך שבמקרה הנדון אין מדובר בהר הבית אלא בשטח הנמצא מחוץ להר הבית ושאיננו מקום קדוש למוסלמים.

40. במקרה דנן מדובר אך ורק באכיפת חוקי ישראל ובשמירה על עתיקות הנמצאות מחוץ להר הבית ובשמירת מעמדו של האתר הנדון כחלק מהגן הלאומי של העיר העתיקה, להבדיל מפעולה בעלת משמעות מדינית או דתית כלשהי.

41. קל וחומר אמורים הדברים, בהתחשב בכך שהפסקת עבודות הווקף בהר הבית וחיידוש ביקורי יהודים שם נעשו במהלך האינתיפאדה ואילו כיום קיימת רגיעה יחסית בתחום זה, במיוחד בירושלים.

42. קל וחומר, אמורים הדברים, בהתחשב בכך שבעוד שהר הבית נמסר מזמן ע"י ממשלת ישראל לניהול הווקף המוסלמי, הרי שהאתר הנדון מעולם לא היה ואיננו בניהול פלסטיני אלא בניהול ישראלי כגן הלאומי של העיר העתיקה וכאתר עתיקות.

43. לפיכך, היענות של כבוד בית המשפט לצווים המבוקשים בעתירה זאת, לא תגרום לשום מהומות בירושלים או בכל מקום אחר.

44. לעומת זאת, הסכמת שלטונות ישראל להמשך הקבורה הבלתי חוקית באתר נשוא העתירה עלולה להתפרש ע"י האוכלוסיה הערבית בירושלים כהיתר להפרת חוקי ישראל והסדר הציבורי הן בדרך העופל והן באתרים אחרים בעיר. ראויים לציטוט בנושא זה דבריו של מר י. יניב, לשעבר ראש האגף לעניינים ערביים בשב"כ, בחוות דעתו מיום 18.7.2005 לאמור:

א. "גישתם של גורמי השלטון, כי יש לאפשר לערבים להמשיך ולהשתלט על דרך העופל באמצעות קבורה בלתי חוקית, על חשבון שטחו של הגן הלאומי, תוך פגיעה במעמדו של המקום הנדון גם כאתר עתיקות וגם כרכושה של עיריית ירושלים, הכל בניגוד לחוקי ישראל, נראית לי שגויה לחלוטין.

ב. גישתם הנ"ל של גורמי השלטון מסכנת את שלטון החוק בירושלים. אי אכיפת חוקי ישראל בדרך העופל ומניעת המשך הקבורה הבלתי חוקית באתר הנדון, כמוה כמתן פרס לעבריינים ועידודם ע"י שלטונות ישראל להמשיך בהתנהגותם העבריינית הן באתר הנדון והן במקומות אחרים.

ג. בהעדר אכיפה של חוקי ישראל במקום הנדון, עלולים העבריינים למכור לציבור הערבי חלקות קבורה גם בקטעים אחרים של דרך העופל ובטיילת המקבילה לדרך הזאת, וכך, באמצעות קבורה בלתי חוקית, עלולות כל דרך העופל, כולל הטיילת, לאבד את מעמדן כ"אתר עתיקות" וכ"גן לאומי" ולהפוך לבית קברות מוסלמי גרידא.

ד. מדיניות כזאת עלולה לעודד הפרות נוספות של חוקי מדינת ישראל והבנה של הציבור הערבי בירושלים המזרחית, כי ניתן להשתלט על שטחים של מדינת ישראל או של העירייה או של כל אדם אחר באמצעות קבורה בלתי חוקית".

ראה: סעיפים 4-5 בחוות דעתו הנ"ל של מר י. יניב, לשעבר ראש האגף לעניינים ערביים בשב"כ המצ"ב ומסומנת יג'

45. "במהלך השנים האחרונות, כתוצאה, בין היתר, מהמאבק הציבורי שניהל הוועד למניעת הרס העתיקות בהר הבית, הפסיקו שלטונות ישראל את עבודות הבנייה הבלתי חוקיות במקום, חייבו את הווקף המוסלמי להוציא מההר כלים כבדים (כגון משור אבן מסחרי גדול), לפרק ריצוף שהותקן ע"י הווקף המוסלמי ללא היתר, ולאפשר לישראלים ולתיירים לחזור ולבקר בהר הבית. כל זאת נעשה למרות שלכתחילה טענו גורמי השלטון והמשטרה, שהדבר לא ניתן לביצוע, מחשש למהומות דמים של הפלסטינים בירושלים ובשטחים ולפגיעה חמורה בביטחון ובסדר הציבוריים".

ראה: סעיף 7 בחוות דעתו הנ"ל של מר י. יניב, לשעבר ראש האגף לעניינים ערביים בשב"כ

46. "אם במקום כה רגיש כמו הר הבית, ניתן היה להחזיר את המצב לקדמותו ללא כל מהומות או הפרעות סדר, קל וחומר שניתן להפסיק את הקבורה הבלתי חוקית בדרך העופל, להרוס את מבני הקבורה הריקים, לשמור על הקברים התפוסים הקיימים ולגדרם, ולפתח את האזור הנדון כמתחייב מהיותו חלק

מהגן הלאומי שמסביב לחומות העיר העתיקה. כמו כן בשטח שאין בו קברים תפוסים ניתן לבצע חפירות ארכיאולוגיות לנוכח חשיבותו הארכיאולוגית של האזור הנדון".

ראה: סעיף 8 בחוות הדעת הנ"ל

47. במצורף לעתירה בבג"צ 1933/01 שהגישו העותר מס.1 וחבריו, בנושא הפסקת עבודות הווקף והפגיעה בעתיקות בהר הבית, הוגשה גם חוות דעת בטחונית של מי שכהן בתקופה מוקדמת יותר כשר לבטחון פנים, אביגדור קהלני. לענייננו ראויים לציטוט דברי השר בחוות דעתו לגבי אפשרות אכיפת חוקי ישראל בירושלים המזרחית לאמור:

"בתקופה שבה פעלתי בנושא כשר לבטחון פנים היו מקרים לא מעטים בנושאים שונים, שבהם הייתי צריך לקבל החלטות, ועמדת המשטרה היתה שיהיו מהומות והפרות סדר ודם עלול להישפך. למרות זאת הבהרתי למשטרה שעמדתה וחוות דעתה לא מקובלות עלי, וכאשר מדובר בפעולות חוקיות ולגיטימיות של יהודים מוטלת עלינו חובה לאפשר להם לפעול, ולממש את זכויותיהם על פי החוק, על אף איומים וחששות שהדבר לא מוצא חן בעיני הפלסטינים, ושהם מתנגדים לו לעיתים בחריפות רבה.... כאשר נדונה תחילת הבניה בשכונת הר חומה הזהירה המשטרה שיהיו מהומות, וכך גם בשלבים השונים של הטיפול בשכונת ראס אל עמוד, הזהירה המשטרה שיהיו מהומות וישפך דם, ואפילו כשדובר על גידור השטח בלבד, שטח שהיה בבעלות יהודית, הזהירה המשטרה שאם יגודר השטח ירושלים תבער...

גם לאחר מכן כשהתחילו חפירות הצלה בראס אל עמוד, התנגדה המשטרה לאישורן ולביצוען בטענה שהדבר יגרום למהומות, וכך גם לגבי תחילת עבודות הבנייה במקום. כידוע, כיום מושלמת שם בנייה של שכונה יהודית חדשה בהיקף רחב וכל התחזיות השחורות לא התממשו לשמחתנו, ולא היו שם מהומות או הפרות סדר משמעותיות בכל שלבי הטיפול במקום...

הבהרתי למשטרה שתפקידה הוא לשמור על החוק והסדר, ולאפשר לכל אדם לפעול עפ"י החוק, והמשטרה לא יכולה לנסות ולהימנע מלפעול עפ"י חובתה, ע"י ניסיון להלך אימים על מקבלי ההחלטות, ולצייר תסריטים ותחזיות

שעלולים להתרחש, ובכך לשלול מעצמה את חופש הפעולה, ואת החובה לשמור על חוק וסדר בירושלים וגם באזורים מעורבים או ערביים".

ראה: סעיפים 16, 18, 20, 22 בחוות דעתו של השר לבטחון פנים לשעבר,

אביגדור קהלני, המצ"ב ומסומנת יד'

48. יפים לענייננו דבריו של בית משפט נכבד זה בבג"צ 6403/96 נאמני הר הבית נ.

ראש עיריית ירושלים (פד"י נ(4) 241, 248 מול האותיות ג-ו), לאמור:

"יש צורך בקיום פיקוח שוטף במקום נושא העתירה כדי לוודא שהחוק יכובד. לא ייתכן מצב אשר בו, בשל יצירת מתח והשמעת אימים, גלויים או נסתרים, יסוכל פיקוח יעיל באזור. פיקוח כזה חייב להימשך באופן תקין על אף רקעו העדין של האזור...לנוכח הבטחתם של המשיבים 1 ו-2 כי יקפידו שהפיקוח יימשך ואף יבוצע בליווי משטרת, יש לקוות שההבטחה תמומש הלכה למעשה".

49. ראוי לציון בהקשר זה אירוע שקרה בשטח נושא העתירה בחודש מרץ 2004:

ד"ר אילת מזר גילתה אז שהפלסטינים בנו קיר אבנים גדול וגבוה בקצה הדרומי של החומה המזרחית, בגבול הדרומי של השטח נושא העתירה, בניסיון לקבוע עובדות בשטח ולצרף אותו באורח בלתי חוקי לבית הקברות המוסלמי שליד שער הרחמים. כפי שהתברר הקיר נבנה ללא יתר היתר בנייה וללא יתר ההיתרים הדרושים מהרשויות המוסמכות לעבודת בנייה במקום הזה. בעקבות תלונתו של הוועד להרס העתיקות בהר הבית למשטרה בעניין זה, כולל דרישה להריסת הקיר לאלתר, פעלה משטרת ישראל בנחישות וכבר למחרת התלונה היא הרסה את הקיר לחלוטין, ללא כל התנגדות או תגובה כלשהי מצד האוכלוסייה הערבית במזרח ירושלים.

וראה גם: סעיפים 10-12 בתגובת המשיבה מס. 7 לעתירה בבג"צ 7192/04

50. "יתרה מזאת, לעיתים קרובות מגבילה המשטרה את אפשרות כניסתם להר הבית לצורכי

תפילה של עשרות אלפי צעירים מוסלמים מיהודה ושומרון ואף מירושלים המזרחית עצמה, כדי למנוע ההתפרעויות והפרת הסדר הציבורי. עובדה זאת מוכיחה כי משטרת ישראל יכולה לפעול כנדרש כדי לאכוף חוק וסדר אף בהר הבית, ואף שמדובר בפגיעה

בזכויות דתיות יסודיות כמו הגישה וחופש הפולחן בהר הבית עצמו, המקום השלישי בעולם בקדושתו לאיסלאם".

ראה: סעיף 11 בחוות הדעת של מר י. יניב הנ"ל
וראה גם: סעיף 21 בחוות דעתו של מר מ. דגן הנ"ל

51. "קל וחומר שלא צריך להיות לממשלת ישראל, למשטרת ישראל, וליתר הרשויות המוסמכות שום קושי לשמור על החוק ולאכוף את הסדר הציבורי באזור דרך העופל, שמבחינת רגישותו הדתית והמדינית נופל לאין ערוך מרגישותו הידועה של הר הבית עצמו".

ראה: סעיף 12 בחוות הדעת של מר י. יניב הנ"ל

52. א. דברים זהים נאמרו גם בחוות דעתו, מיום 1.8.05, של מר א. ליבנה, לשעבר ראש אגף בשב"כ וכיום עמית במכון למדיניות נגד טרור במרכז הבינתחומי בהרצליה.

מצ"ב חוות הדעת הזאת ומסומנת טו'

- ב. ראויים לציטוט דברי מר לבנה בסעיפים 4-6 בחוות דעתו, לאמור:
- "4. במקרה הנדון כאן, על אף קרבתו להר הבית, אין לדעתי כל מקום להשוואה בין שני המקומות, והיכולת להשליט סדר ולמנוע הפרות חוק והשתלטות בלתי חוקית על קרקע ציבורית, קיימת באתר הגן הלאומי קרן העופל, במידה קלה לאין שיעור, ובאופן שעולה לאין שיעור על היכולת שכאמור קיימת גם בהר הבית, אך מחייבת שם רגישות וזהירות שונים לחלוטין.
5. העובדה שמשטרת ישראל מצליחה בעת הצורך, ללא בעיות מיוחדות, למנוע הגעה ועלייה להר הבית של עשרות אלפי ערבים משטחי יהודה ושומרון ואף מירושלים, כפי שקרה גם בחודש הרמאדאן השנה ובעבר, גם כשהדבר כרוך לכאורה בשלילת זכויות דתיות. הדבר מעיד באופן ברור על היכולת לפעול כנדרש לשמירת החוק והסדר באזורים אלה, ומקל וחומר שהדבר מעיד באופן חד משמע, "

על היכולת לשמור על אכיפת החוק והסדר בשטח של הגן הלאומי קרן העופל.

6. גם העובדה שבחודש מרץ 2004 הרסה המשטרה באופן מיידי ללא כל בעיות וקשיים, קיר חומה שהוקם ע"י הוואקף המוסלמי בגבול הדרומי של הגן הלאומי בקרן העופל, מיידי באותו יום בו הוגשה על כך תלונה מצד אנשי הועד למניעת הרס העתיקות בהר הבית, מעידה כי יש למשטרה חופש ויכולת פעולה נרחבים במקום, התלויים רק בנחישות ובקבלת החלטה לפעול, וניתן למנוע כל פעולה בלתי חוקית במקום, במידה ותתקבל החלטה ברורה בנושא ע"י גורמי שלטון החוק ואכיפתו."

53. (א) ראוי לציון בהקשר זה, בג"צ 8172/04, בו עתרו העותרים בתיק זה נגד המשיבים 1-3, 5 בגין החלטתם לאפשר לווקף המוסלמי להוציא מהר הבית ערימות עפר רוויות בשרידים ארכיאולוגיים, בלא לנפות את השרידים הארכיאולוגיים לפני הוצאת ערימות העפר ושפיכתן מחוץ להר הבית, מחשש לגורלם של השרידים הללו.

(ב) כבר ביום הגשת העתירה נתן כבוד בית משפט נכבד זה צו על תנאי וצו ביניים כמבוקש, בהעדר הצדדים.

(ג) ואמנם בסופו של דבר ניתן תוקף של פסק דין להודעה מוסכמת של שני הצדדים, כלהלן:

"1. המדינה הודיעה, כי נושא הוצאת ערמות עפר שמקורן בחפירות שבוצעו בזמנו באורוות שלמה, אל מחוץ למתחם הר הבית, עלה לאחרונה בפני הדרג המדיני. החלטת הדרג המדיני היא, כי הערמות הנ"ל לא יוצאו ממתחם הר הבית.

2. מוסכם כי אם בעתיד תהיה כוונה לפנות הערמות הנ"ל, תימסר על כך הודעה זמן סביר לפני ביצועה, וככל הניתן 30 ימים

מראש, לנציג של העותרים (עוה"ד ד"ר שמואל ברקוביץ או עו"ד
 ישראל כספי), על ידי רשות העתיקות. "
 מצ"ב העתק פסק הדין הנ"ל ומסומן טז'

(4) למרות ששלטונות ישראל אסרו על הווקף המוסלמי להוציא את
 ערימות העפר הנ"ל מהר הבית, בהתאם להסדר הנ"ל, לא פרצו שום מהומות
 בשום מקום לנוכח אכיפת החוק הישראלי גם בהר הבית!

54. א. כאמור, לפי המידע שבידי העותרים, הזהה למידע שיש בידי המשיבה מס.7,
 יש בשטח נשוא העתירה רק 15 קברים תפוסים ע"י נפטרים מוסלמים! ביתרת
 השטח יש כמה עשרות תאי קבורה וחלקות ללא תאי קבורה עם שלט אבן המציין
 את זהות "בעליהן"!

ב. במילים אחרות: מאחר ושטחו של תא קבורה הוא כ-2 מ' ומאחר ששטח האתר
 הנדון הוא כ-2,000 מ"ר, הרי שטח הקברים התפוסים מהווה רק 1.5% (אחוז
 וחצי) משטח האתר הנדון. לא יעלה על הדעת לוותר על אתר של 2,000 מ"ר בגלל
 קברים בלתי חוקיים בשטח של 30 מ"ר בלבד!!!

55. לאור כל האמור, החלטת המשיבים 1-5 שלא לאכוף בדרך העופל את חוקי
 מדינת ישראל ותוכניות המיתאר הרלבנטיות, לאפשר השתלטות מסיגי גבול על
 חלק מדרך העופל ע"י קבורה בלתי חוקית במקום, לא לחקור ולאתר את מבצעי
 העבירות הללו ולא להעמידם לדין פלילי, הינה מופרכת ובלתי סבירה לחלוטין.

56. גם עקרונות שלטון החוק והשוויון בפני החוק מחייבים מתן הצווים המבוקשים
 בעתירה זאת.

57. למעלה מן הדרוש, לאור הסתמכות פרקליטות המדינה בבג"צ אריה קינג על
 מדיניות השלטונות ופסיקת בג"צ לגבי הר הבית, נוסף כלהלן:

א. הדיון בעתירות לגבי בנייה בהר הבית נסוב סביב עבודות שאי חוקיותן היה מוטל בספק ושחומרתן מועטה והנזק לעתיקות שהיה כרוך בהן היה שולי ביותר:

(1) כך למשל בבג"צ 4185/90 נאמני הר הבית נ. היועה"מ (פד"י מז(5) 221) היה מדובר ב"מספר פעולות, שניתן היה אולי לראות בהן עבירות בנייה ללא היתר, אך שחומרתן היתה מועטה והנזק לעתיקות, שעלול היה להיגרם בשל כך, היה שולי ביותר..."

וזו היתה הסיבה לדחיית העתירה בבג"צ 4185/90 הנ"ל, כפי שנאמר בבג"צ 6403/96 נאמני הר הבית נ. ראש העיר ירושלים, פד"י נ(4) 241, 246 מול האותיות ה-ו.

(2) בבג"צ 4935/93 נאמני הר הבית נ. ראש עיריית ירושלים (פד"י מז(5) 865), התעורר ספק אם העבודות היו בכלל טעונות היתר של רשויות התכנון, ולא היה בהן כדי לגרום "הפרה רצינית ומהותית של דיני התכנון" ראה: בג"צ 6403/96 הנ"ל בעמ' 246 מול האות ז'

(3) בבג"צ 6403/96 הנ"ל נדונו עבודות בנייה בלתי חוקיות שהופסקו ועבודות ריצוף, שהתעורר ספק "אם בכלל דבקה בהן אי חוקיות", ורשות העתיקות הודיעה שאינן פוגעות בעתיקות. ראה: שם בעמ' 245 מול האות ב ובעמ' 247 מול האות ו

ב. לעומת זאת במקרה דנן אין מחלוקת ואין ספק שהקבורה היא בלתי חוקית, שעבודות בניית הקברים הן בלתי

חוקיות, שהן טעונות היתרים (שלא ניתנו) מרשות העתיקות ומעיריית ירושלים, שהן בגדר "הפרה רצינית ומהותית של דיני התכנון", הסגת גבול והשתלטות על שטח של עיריית ירושלים והגן הלאומי של העיר העתיקה, ושאם הן יושלמו תהיה פגיעה קשה בעתיקות, במניעה לתמיד של האפשרות לבצע חפירה ארכיאולוגית במקום לצורך חשיפת יסודות החומה ההרודיאנית והעתיקות שמתחת לפני השטח הנדון.

ג. קרוב לוודאי שאם היה מדובר בקבורה בלתי חוקית בהר הבית עצמו, היה כבוד בית משפט נכבד זה מורה למשיבים למנוע זאת. קרוב לוודאי שגם כבוד בית משפט נכבד זה היה רואה בקבורה בלתי חוקית שם משום "טעם חזק" (כלשון כבוד השופט י. זמיר בבג"צ 8666/96 הנ"ל) להתערב בהימנעות השלטונות להפסיק את הקבורה הבלתי חוקית.

ד. קל וחומר שכבוד בית משפט נכבד זה יתערב כאשר מדובר בקבורה בלתי חוקית מחוץ להר הבית, לנוכח מחדלי המשיבים לעשות זאת.

ה. קל וחומר, בנו של קל וחומר, שכבוד בית משפט נכבד זה צריך להתערב וליתן הצווים המבוקשים בעתירה זאת, מאחר שגם המשיבות 7-8 תומכות במתן הצווים הללו, כמפורט בתשובותיהן לעתירה בבג"צ 7192/04; וקרוב לוודאי שזאת עמדתה האמיתית גם של המשיבה מס. 6, כאמור לעיל.

58. אם לא יינתן מיד צו ביניים כמבוקש, תימשך הקבורה הבלתי חוקית בדרך העופל, תוכשר השתלטות מסיגי גבול על חלק מהגן הלאומי של העיר העתיקה

ועל אתר עתיקות חשוב ביותר, ותסוכל לתמיד האפשרות לבצע שם חפירות ארכיאולוגיות בעתיד.

59. אשר על כן מתבקש כבוד בית המשפט ליתן צווים כמבוקש ברישא לעתירה זאת ולחייב את המשיבים לשלם לעותרים את הוצאות העתירה ושכ"ט עו"ד + מ.ע.מ.

ד"ר שמואל ברקוביץ, עו"ד   ישראל כספי, עו"ד
ב"כ   העותרים